

tekst: Toine de Graaf - www.dekrachtvandealternatieven.nl

Duel in de geneeskunde met uw gezondheid als inzet

De kracht van de alternatieven

Het “alternatieve circuit” staat al jaren onder druk. Vooral het verwijt “niet bewezen” herhaalt zich voortdurend. Maar is dit terecht? Journalist Toine de Graaf vindt dat critici meten met twee maten.

Er is méér wetenschappelijk bewijs voor het effect van de alternatieven dan veelal wordt gedacht. Tegelijk is er minder bewijs voor de werkzaamheid van de regulieren dan ze doen voorkomen. Daarnaast is een deel van het reguliere “bewijs” verkregen met klinisch onderzoek dat bij nader inzien is gemanipuleerd door de farmaceutische industrie. En ook is het waar dat als wél overtuigend wetenschappelijk bewijs voorhanden is, reguliere artsen dit vaak negeren. Kortom: er wordt met twee maten gemeten. Het is niet geloofwaardig om van de

alternatieven overtuigend bewijs te verlangen als de bewijsvoering van het eigen handelen niet op orde is. Daarnaast leidt de roep om “bewijs” tot een vorm van tirannie. De reguliere behandelrichtlijnen zijn heilig verklaard, maar gaan uit van de grote gemiddelden. Wat “goed” is voor de meeste mensen of voor de gemiddelde mens, hoeft niet goed voor de individuele patiënt te zijn. De klinische blik van de arts heeft plaatsgemaakt voor een vorm van standaardgeneeskunde die ten koste kan gaan van het zieke individu.

Toenemende belangstelling complementaire zorg

Steeds meer consumenten doorzien dit haarscherp. Ook hebben ze in toenemende mate genoeg van de zeven-minuten-consulten, van het gebrek aan persoonlijke aandacht, van de versnippering van specialismen en van de farmaceutische symptoombestrijding met haar bijwerkingen. In zekere zin jaagt de crisis binnen de reguliere gezondheidszorg steeds meer patiënten naar de alternatieven. Een groeiend aantal patiënten én professionals loopt vast in de reguliere zorg. De toenemende belangstelling voor complementaire zorg onder verpleegkundigen en verzorgenden is een helder signaal. Ze lijken terug te verlangen naar hun oorsprong, zonder dat ze dit misschien volledig beseffen. Want voor wie het vergeten is: de moderne ziekenverpleging vond in de negentiende eeuw haar oorsprong in de natuurfilosofie, die als "holistisch" kan worden gekenschetst.

In plaats van symptomen te onderdrukken, gaat een aandachtige behandelaar op zoek naar oorzaken

Echte aandacht

De holistische mensvisie is slechts één van de aspecten van de "kracht" van de alternatieven. Die kracht laat zich feitelijk samenvatten in één zin: aandacht voor de hele mens die veilig is en betaalbaar. Eerst maar eens het begrip "aandacht". Mensen die kampen met (chronische) gezondheidsproblemen vragen tijd en echte aandacht. In de reguliere gezondheidszorg kunnen ze dit vaak niet (meer) vinden, wel in het alternatieve veld. Aandacht lijkt op het eerste oog een enkelvoudig begrip, maar is het niet. Aandacht betekent onder meer stilstaan bij de cruciale vraag: wat mankeert deze patiënt? In plaats van symptomen te onderdrukken, gaat een aandachtige behandelaar op zoek naar oorzaken. Waarachtige aandacht betekent je focussen op de individuele patiënt, je beroepsmatige intuïtie volgen in plaats van een checklist af te vinken uit een behandelrichtlijn of -protocol. Echte aandacht staat bijna haaks op de huidige "evidence based medicine" (EBM) ofwel "op bewijs gefundeerde geneeskunde", die gemeengoed is geworden in de reguliere gezondheidszorg. EBM is afgestemd op de (niet-bestaande) gemiddelde mens. De huidige geprotocolleerde zorg vaart op het EBM-kompas.

Maar protocollen zijn als een routebeschrijving: ze bieden houvast aan nieuwkomers en hebben nut bij een complex traject. Tegelijkertijd kunnen ze de persoonlijke groei blokkeren. De grootste vernieuwers binnen de natuurgeneeskunde waren juist mensen die het aandurfden af te wijken van platgetreden paden. En: waar blijft de arbeidsvreugde als je nooit meer zijwegen kunt inslaan om te verkennen waartoe ze leiden?

De hele mens

De aandacht van de alternatieven gaat behalve naar de unieke mens uit naar de hele mens. Ook dit is een ingrediënt van de "kracht" en tegelijk een uniek verkoopargument. De natuurgeneeskunde heeft oog voor het gehele lichaam, in plaats van één onderdeel zoals het hart (cardioloog), het zenuwstelsel (neuroloog) of de geslachtsorganen (gynaecoloog). Alle vormen van alternatieve geneeskunde gaan uit van een "systeemvisie". Beoefenaars zijn niet geïnteresseerd in onderdelen van het lichaam, maar in het geheel van het menselijk "systeem". Volgens het holistisch model hangt alles met alles samen. Gewrichtsklachten bijvoorbeeld staan zelden op zichzelf. Ze kunnen in de hand worden gewerkt door een chronische, systemische lage graad ontsteking.

Deze "stille" ontsteking ondermijnt als een veenbrand het gehele lichaam en verhoogt het risico op onder meer hart- en vaatziekten en bepaalde vormen van kanker. Daarom is het belangrijk de oorzaak op te sporen van gewrichtsklachten en een eventuele chronische ontstekingsreactie te downgraden met natuurlijke middelen, zoals omega-3 vetzuren, in plaats van deze te onderdrukken met pijnstillers.

De reguliere geneeskunde daarentegen is gebiologeerd door een reductionistisch en mechanistisch mensbeeld, waarbij de patiënt in stukjes wordt geknipt. Dit verklaart waarom bijvoorbeeld een MS-patiënt van de ene arts naar de andere gaat: voor zijn MS komt hij bij de neuroloog, voor zijn bijkomende plasproblemen bij de uroloog, voor zijn oogproblemen bij de oogarts. Bovendien sluiten de betrokken artsen hun bevindingen en behandelingen niet altijd kort, met alle risico's van dien.

Veilig en betaalbaar

Hiermee zijn we beland bij het derde element van de "kracht": de veiligheid van de alternatieven. Hun uitgangspunt vormen natuurlijke methoden, zoals voeding, homeopathie, kruiden en lichaamswerk. Het veiligheidsprofiel daarvan is aanmerkelijk gunstiger dan van de reguliere geneeskunde. Een citaat uit het in 2008 verschenen positionpaper "Complementaire Geneeskunde (CAM)" van zes alternatieve artsverenigingen: "Wanneer CAM op een geëigende wijze wordt voorgeschreven en gebruikt, zijn de risico's te verwaarlozen. CAM-behandelingen kunnen dan ook helpen om afhankelijkheid van medicijnen op lange termijn te voorkomen en om de enorme last van ziekte en sterfte ten gevolge van de bijwerkingen van regulier voorgeschreven medicijnen, te reduceren." Dit is vooral van belang in het licht van de toenemende vergrijzing en de groei van het aantal mensen met een of meer chronische aandoeningen. Juist voor chronisch zieken is een veilige behandeling belangrijk, want ze zitten er de rest van hun leven aan vast. In het ideale geval is dit tevens een betaalbare behandeling. Ook op dit punt onderscheiden de alternatieven zich in gunstige zin, zodat hier gerust kan worden gesproken van een vierde krachtelement.

Lagere kosten

Er zijn tientallen economische evaluaties gepubliceerd en in ruim de helft van de gevallen was sprake van lagere kosten in vergelijking met reguliere zorg, zo meldt het genoemde positionpaper. De Precision Health Economics (PHE), een organisatie in de VS die wordt geleid door hoogleraren van topuniversiteiten, deed eveneens een duits in het zakje. De PHE deed uitgebreid onderzoek naar de invloed die het gebruik van voedingssupplementen kan hebben op de duur van ziekenhuisopnamen. Het bleek dat voedingssupplementen zorgen voor een korter ziekenhuisverblijf en een kleinere kans op heropname. Met iedere dollar die uitgegeven wordt aan suppletie, kan bijna 53 dollar op de totale gezondheidskosten worden bespaard.

Kentering

Insiders zullen nauwelijks verrast zijn door de vier pro's, die samen de kracht vormen van de alternatieven. Maar hoe staat het met de buitenwacht? Wordt de "kracht" wel gezien? Welnu: aan de ene kant zien we nog steeds een "jacht" op de alternatieven. Tegelijk zijn binnen Nederland, en daarbuiten, ontwikkelingen gaande die bijdragen aan een milder klimaat. Het lijkt erop dat de reguliere gezondheidszorg basale principes uit de alternatieve geneeskunde begint te omarmen. Langzaam maar zeker groeit de steun voor de alternatieven, deels onder de oppervlakte. Noem het signalen van een "kentering". Een paar voorbeelden. Op alternatieve congressen treden steeds vaker reguliere behandelaars op als spreker. Dit was in pakweg 2006 echt nog anders. Reguliere artsen doen meer dan voorheen wetenschappelijk onderzoek rond alternatieve onderwerpen, zoals naar de invloed van voedingsstoffen. Ook gebeurt het vaker dat artsen van naam "overlopen" naar het alternatieve veld. De genomineerden voor de jaarlijkse "Kackadorisprijs" van de Vereniging tegen

de Kwakzalverij (VtdK) zijn steeds vaker grote organisaties en prominenten. Kennelijk durven zij zich tegenwoordig helder genoeg uit te spreken.

Vorm van repressie

Kritische aandacht voor alternatieve vormen van geneeskunde is geen nieuw fenomeen. Misschien is de “jacht” wel van alle tijden en een manifestatie van de angst voor het onbekende. Symbool van de scepsis is in ons land al jarenlang de Vereniging tegen de Kwakzalverij (VtdK). In 1881 werd de VtdK opgericht door de gebroeders Bruinsma, respectievelijk arts en leraar scheikunde. Binnen vijf jaar wisten zij de VtdK aan meer dan duizend leden te helpen. Uit het Jaarverslag 2013 valt op te maken dat de VtdK tegenwoordig ongeveer tweeduizend leden telt.

Intimidatie

De VtdK heeft een karakteristieke stijl van opereren. Die proactieve stijl is vooral verfijnd onder leiding van voormalig voorzitter dr. Cees Renckens, voorheen gynaecoloog. VtdK-bestuursleden wachten vaak niet tot hen om een mening wordt gevraagd, maar treden op eigen initiatief op de voorgrond, bijvoorbeeld op opiniepagina's van kranten. Ook sturen ze dwingende brieven naar universiteiten, ziekenhuizen en andere organisaties die in hun ogen op een of andere manier een podium willen bieden aan wat de VtdK kwakzalverij noemt. Medische beroepsverenigingen die leden bijscholingspunten (“accreditatiepunten”) willen laten verdienen door bezoek aan een alternatief getint congres, kunnen eveneens zo'n schrijven verwachten. Reguliere artsen die als spreker willen optreden op een alternatief symposium, kunnen een vermanende brief tegemoet zien. Wie zich hierdoor niet wil laten intimideren, moet er rekening mee

houden dat hij op de VtdK-website wordt weggezet als “loopjongen” van de kwakzalverij. Je zou deze vorm van repressie, die wortelt in de negentiende eeuw, kunnen afdoen als onschuldige folklore. Maar de vraag is of het zo onschuldig is. Bang als ze zijn om digitaal te worden gebrandmerkt, durven veel artsen niet vrijuit te spreken over onderwerpen waarvoor de VtdK speciale belangstelling toont. Ze lopen zelfs het risico te worden beoordeeld op hun uiterlijk. Zo typeerde Renckens in het Actieblad tegen de Kwakzalverij een alternatief werkende arts eens als een “magere onverstoorbare man met flaporen”. Renckens' necrologieën zijn trouwens gevreesd. Méér dan eens gaf hij beoefenaars en sympathisanten van de alternatieve geneeskunde na hun dood een trap na. Na het overlijden van de arts Bob Smalhout (1927-2015) verdedigde Renckens deze manier van doen op www.kwakzalverij.nl als volgt: “Het blijft een discutabele zaak of er in necrologieën ook een ongunstig eindoordeel mag worden geveld, maar ik behoor tot het groeiende contingent scribenten dat ook over doden onbekommerd kritische uitlatingen doet, ondanks het feit dat dezen zich niet meer kunnen verdedigen”.

VtdK houdt polarisatie in stand

In 2016 verweet wetenschapsfilosoof Kees Hellingman in een opiniebijdrage in Trouw de VtdK een onwetenschappelijke opstelling: “U kunt een willekeurig onderdeel van de website van de VtdK bezoeken om vast te stellen dat deze vereniging, die zich op wetenschappelijkheid beroemt, zich zó heeft vastgezet in een gesloten antihouding tegen de niet-reguliere geneeswijzen, dat van een open wetenschappelijke houding geen sprake is. Daarmee veronachtzaamt zij zelf een elementaire regel in de wetenschap.” Volgens Hellingman houdt de VtdK “de polarisatie tussen regulier en niet-regulier al vele decennia met verve in stand”. Eén van de gevolgen hiervan is dat binnen de studie geneeskunde nauwelijks aandacht wordt geschonken aan alternatieve stromingen. In vergelijking met het buitenland is Nederland als het gaat om de integratie van regulier en alternatief ver achterop geraakt.

Terwijl bijvoorbeeld in de Verenigde Staten centra voor Integrative Medicine, die reguliere en complementaire geneeswijzen verenigen, verbonden zijn aan gerenommeerde universiteiten, is het Nederlandse overheidsbeleid afhoudend.

De door de VtdK beoogde polarisatie draagt bij aan een atmosfeer waarin patiënten drie keer nadenken voordat ze bij hun (huis)arts het gebruik van alternatieve middelen ter sprake durven brengen. Terwijl bekend is dat deze middelen soms van invloed kunnen zijn op de werking van reguliere medicijnen. Indirect ondermijnt de VtdK met haar voortdurende hetze het streven naar een veilige zorg.

*Zie blz. 48 voor het boek 'De kracht van de alternatieven' –
Toine de Graaf*

